

Sin via ad in onn da record

Bleras piztgadas da raischens quest onn – era causa corona

DA DAVID TRUTTMAN/FMR

■ **L'onn 2020 pudess daventar en Svizra in onn da record en connex cun infecziuns provocadas da raischens (zeccas). Quai che fa surstar: Era la crisa da corona pudess esser responsabla per quell'as cifras.** Ensasez ha l'Uffizi federal per la sanadad publica (UFSP/BAG) actualmain auters quitads – cun coronavirus, mascrinas e mesiras d'igièna. Tuttina ha l'uffizi communitgà quest'emna en ses rapport mensil che la Svizra saja sin «buna» via vers in onn da record pertutgant piztgadas da raischens (RTR ed FMR han rapportà), vul dir surtut en connex cun infecziuns da malsognas sur las piztgadas.

Manavel al record

Tenor il bulletin mensil èn vegnidas registradas l'emprim mez onn dal 2020 exact 198 infecziuns dal tscharvè (FSME). Quai è bunamain tant sco en l'onn da record 2018 cun 206 infecziuns en l'emprima mesadad da l'onn. Surtut il mais da zercladur hai dà var 100 infecziuns, uschia las cifras dal BAG. Durant l'entir emprim mez onn hai dà radund 20 000 consultaziuns tar medias e medis en Svizra pervi da piztgadas da raischens, quai che correspunda però pli u main a las cifras dals davos onns.

La raschun per questas cifras detg autas è – tenor il BAG – d'attribuir tranter auter er a la crisa da corona. Causa la bell'aura e causa il «régime» da corona hajan bleras personas passentà lur temp liber or en il liber ed èn uschia vegnidas en contact cun raischens. E causa la pandemia n'hajan probablmain bleras personas era betg sa laschà vaccinar encunter la FSME perquai ch'i n'era betg pussaivel durant il «lockdown» ubain per tema dad in'infecziun cun COVID-19. Ina vaccinaziun FSME vegn atgnamain cussegliada en l'entira Svizra (cun excepziun dals chantuns Genevra e Tessin) a tut ils creschids ed als uffants a partir da sis onns.

Tenor infurmaziuns dad *Alexia Cusini*, media directiva per infecziologia a l'Ospital chantunal, n'enconuscha ella betg anc cifras en detagl en il chantun Grischun per quest emprim mez onn. Sin dumonda da la FMR manegia ella però: «Tenor mia valitaziun n'hai betg dà

L'onn 2020 – in onn cun dapli piztgadas da raischens?

FOTO NOBBIP CC BY-SA 3.0

quest onn in augment dals cas a l'Ospital chantunal.»

Exposiziun da raischens a Cuira

Er il Museum da la natira dal Grischun dat actualmain dapli spazi als animalets. En ina pitschna exposiziun speziala, en

furma dad ina vaidrina pli gronda, vegn infurmà quest onn davart derasaziun ed ils privels dals raischens – ed era co mintgin e mintgina po sa proteger. Per *Ueli Rechsteiner*, il directur dal museum, è il connex cun las novas cifras fitg casual: «I sa tracta dad in'exposiziun che nus

avain survegnì offrì e che nus exponin gugent qua a Cuira, era perquai che gist la regiun da la Val dal Rain enconuscha infecziuns dad FSME.» Il directur dal museum è da l'opiniun ch'ins sappia en general anc fitg pauc, era scientificamain, davart ils raischens, gist er en cumparegliazion cun auters animals pli gronds, sco tschierv u luf. «Qua valessi segir la paina dad investir dapli raps e temp.» Rechsteiner renda attent a las mesiras co ins po sa proteger, ma el relativescha er in pau il privel dals animalets sch'ins resguarda lur derasaziun: «I dat bain raischens en tut las valladas grischunas, sut 1500 m s.m. Però il privel d'infecziuns per l'uman sa concentrescha surtut sin las regiuns enturn Cuira e dal Partenz.»

Alexia Cusini da l'Ospital chantunal cumplettescha anc envers la FMR: «Tendenzialmain èsi uschia ch'ils davos onns èn era regiuns pli autas, sco p. ex. la Surselva, vegnidas territoris da risico per infecziuns dad FSME.» Auter èsi dentant tar la borrelia. Quell'infecziun bacteriale po atgnamain vegnir surpurtada da pertut nua ch'i dat raischens, damai en l'entir chantun Grischun.

Savevas vus...

... ch'ils raischens stimuleschan e rinforzan cun lur piztgadas il sistem d'immunitad era dals umans? Cunter ils virus, bacterias ed auters microorganismes ch'ils raischens portan en il corp sto quel emprender da sa defender.

... che la FSME-meningoencefalitis (inflammaziun dal tscharvè) è in'infecziun virala surpurtada dals raischens? I dat la pussaivladad da sa vaccinar preventivamain. L'Ospital chantunal a Cuira tracta onn per onn tranter ina e tschintg personas cun questa sort d'infecziun.

... che la borrelia è in'infecziun bacteriale surpurtada da raischens. Encunter questa malsogna na datti nagin vaccin, ella po però vegnir tractada cun antibiotica sch'ins reagescha a temp.

... che scienziads da la Brasilia han chattà en la spida dals raischens in molecül che po mazzar cellas malignas e ch'ils raischens pudessan uschia gidar

forsa en il cumbat encunter la malsogna da cancer?

... che mo 1% dals raischens portan en els il virus FSME?

... ch'i dat en Svizra onn per onn radund 10 000 cas da borrelia, dentant mo circa 300 cas da la FSME.

... ch'ins eliminescha il privel d'infecziun cun simplamain strair or il raischen uschè svelt sco pussaivel? Senza strubar ora, senza ieli, senza vaselina u vernisch dad unglas.

... che medicinamain èsi atgnamain nunrelevant sch'il chau resta anc en la pel cun prender or il raischen. Impurtant èsi da reagir spert e d'observar silsintoms.

Infurmaziuns dal Museum da la natira dal Grischun u sur l'Ospital chantunal dal Grischun. Ulteriurs fatgs ed infurmaziuns èn da chattar p. ex. sin www.zeckenliga.ch u las paginas da la Confederaziun (www.bag.admin.ch).

Raischen u zecca – co dir?

(fmr/dat) Discurrind e scrivend davart quest animalet «privlus» vegn adina fatga la dumonda co numnar el endretg per rumantsch. Blers èn da l'idea che «zecca» saja in pled tudestg. En mintga cas ha la «zecca» era chattà la via en ils dicziunaris rumantschs, perfin en pliras variaziuns: zecca, zetga, setga u tschecha. En mintga cas datti per rumantsch ina gronda (bio) diversitad tar ils reischens. Per sursilvan: «reischen» ubain era pli familiar «bau-caglia». Per vallader: «zecha», «tschecha», «raischen» u «clavarun». Per puter: «zecha» u «raischen». Per surmiran: «zetga», «reischen» u «plazung» (tar animals). Per sutsilvan: «zetga» u «setga». E per rumantsch grischun: «zecca» u «raischen» – Facit: Impurtant è tar ina piztgada en emprima lingia da chattar il raischen e da'l prender or. Co numnar el è atgnamain secundar!